

KOŞULLU SALIVERİLME

Arş. Gör. Ahmet Hulusi AKKAŞ*

ÖZET

Koşullu salıverilme hapis cezasının infaz şekillerinden bir tanesidir. Bu kurum sayesinde infaz kurumunda iyi hal gösteren hükümlülülerin cezalarının kalan kısmı kurum dışında infaz edilebilmektedir. Koşullu salıverilme ile ayrıca, cezanın özel önleme fonksiyonunun yerine getirilmesi, suçlunun yeniden topluma kazandırılması ve toplumun suçluluk oranının artma tehlikesinden korunması beklenmektedir.

ANAHTAR KELİMELER

Koşullu salıverilme, Hapis cezası, Cezanın infazı.

ZUSAMMENFASSUNG

Die bedingte Entlassung ist eine Maßnahme der Strafvollstreckung. Dank diesem Institut ist es möglich, dass der Straffrest des legalverhaltenden Täters in der Freiheit vollstreckt werden kann. Spezialpräventive Besserung, Resozialisierung, Schutz der Gesellschaft vor den Gefahren der Rückfallkriminalität sind außerdem von der bedingte Entlassung zu erwarten.

SUCHBEGRIFFE

Die bedingte Entlassung, Freiheitsstrafe, Strafvollstreckung.

* Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza ve Ceza Usulü Hukuku Araştırma Görevlisi

GİRİŞ

Modern ceza hukukunda hapis cezasının amacı kişinin işlemiş olduğu suçtan dolayı pişman olmasını, toplumla tekrar barışmasını sağlamak ve cezanın infazı aşamasında onu iyileştirme programına tabi tutarak topluma kazandırmaktır. Cezanın infazıyla güdülen bu amaçların sağlanabilmesi için, ceza adaleti sistemi içerisinde çeşitli kurumlardan faydalanılmaktadır. Bunlardan birisi de koşullu salıverilmedir. Bu çalışmada koşullu salıverilme bütün ayrıntıları ile incelenmeye çalışılacaktır.

I- GENEL BİLGİLER

A- Kavram ve Tanım

Koşullu salıverilme, Türk hukukunda üzerinde ittifak edilmiş bir kavram değildir. Zira koşullu salıverilmenin doktrin ve uygulamada, “meşruten tahliye”, “şartla salıverme”¹, “şartla salıverilme”², “koşullu salıverme” ve “koşullu salıverilme”³ şeklinde isimlendirildiği görülmektedir.

Meşruten tahliye kelimesinin eski Türkçe olması nedeniyle kullanılmasını doğru bulmamaktayız⁴. Koşul ve şart kelimeleri dilimizde eş anlamlı olarak kullanılmaktadır. Bu nedenle kurumun adlandırılmasında, “koşul” ya da “şart” kelimelerinden birisinin tercih edilmesinden ziyade; “salıverme” ya da “salıverilme” kelimelerinden hangisinin kullanılacağı önem arz etmektedir. Salıvermek, bu eylemi gerçekleştiren kamu otoritesini, salıverilmek ise hükümlü tarafını ifade etmektedir⁵. Koşullu salıverilme hükümlünün bir takım koşulları yerine getirmesine bağlı tutulmuştur⁶. Kurumun işlerlik kazanması açısından ön planda olan taraf koşullu salıverilmeye karar veren kamu otoritesi değil, bu kurumdan yararlanan hükümlü olduğundan⁷, “salıverilmek” ibaresinin kul-

¹ Ayhan Önder, Ceza Hukuku Dersleri, İstanbul, 1992, s. 633 vd.

² Sulhi Dönmezer/Sahir Erman, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, cilt III, 12. Bası, İstanbul 1997, s.64 vd., no: 1716-1746.

³ İzzet Özgenç, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 4. Bası, Ankara, 2009, s. 638 vd.

⁴ “Arapça bir kelime olan tahliye sözcüğü salıverilme kavramını tam olarak karşılamadığından dolayı Osmanlı hukukçuları dahi bu kelimeyi tek başına kullanmamışlar, yolunu açmak anlamında “tahliye-i sebil” kelimesini kullanmışlardır.” Ali Rıza Önder, “Salıverme”, in: Ankara Barosu Dergisi, yıl 1980, sayı 2, s. 249.

⁵ Tuğrullah Yıldırım, Şartla Salıverilme (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 1990, s. 2.

⁶ Yıldırım, s. 4.

⁷ Mustafa Avcı, Hürriyeti Bağlayıcı Cezalara Seçenekler (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul, 1994. s. 241.

lanılmasının uygun olacağını düşünmekteyiz⁸. Nitekim 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunun⁹ konuyu düzenleyen 107. maddesinde de “Koşullu Salıverilme” kavramı tercih edilmiştir.

Koşullu salıverilme için, “çağdaş ceza hukukunun gayesi olan ıslah yolunda iyi hal gösteren mahkûmun, mahkûm olduğu hürriyeti bağlayıcı cezasının kanunun gösterdiği bir bölümünün dolmasıyla, kalan ceza süresinde kasıtlı bir suç işlememesi ve konulan şartlara uyması, aksi takdirde bu hakkın geri alınması şartı ile yetkili mercinin kararıyla serbest bırakılmasıdır”¹⁰ şeklinde geniş bir tanımın yapıldığını görmekteyiz. Benzeri bir tanım da, “mahkûm olduğu hürriyeti bağlayıcı cezanın infazı sırasında çağdaş ceza hukukunun amacı olan ıslah yolunda iyi hal gösteren ve cezanın kanunen tayin edilen bir kısmını kurallara tam uyarak geçirmiş olan hükümlünün yine yasa ile belirtilen kurallara uymak sureti ile cezasının tamamını çekmeden, yetkili mercilerce verilecek bir karara dayanılarak serbest bırakılmasıdır” şeklindedir¹¹.

Doktrinde *Özgenç*¹² koşullu salıverilmeyi ceza infaz kurumunda cezasını çekmekte olan, bunun sonucu olarak belli bir ıslah ve terbiye programına tabi tutulan, bütün tutum ve davranışları gözlemlenen mahkûmun işlediği suçtan dolayı pişmanlık duyması halinde, mahkûm olduğu ceza süresi tamamlanmadan ceza infaz kurumunun dışına çıkarılmasına ve cezasının kalan kısmını herhangi bir suç işlememesi ve kendisine yüklenen yükümlülüklerle uygun davranması koşuluyla dışarıda geçirmesine imkân tanınması olarak tanımlamaktadır. Burada dikkati çeken husus, hareketleri gözlemlenen mahkûmun işlemiş olduğu suçtan pişman olduğunun belirlenmesi halinde koşullu salıverilmeden yararlanabileceğine vurgu yapılmış olmasıdır. Yani koşullu salıverilme kurumunun temel şartı olan iyi halli olma durumunun tespitindeki temel ölçüt kişinin işlemiş olduğu suçtan pişman olmasıdır.

B- Koşullu Salıverilmenin Amacı

Koşullu salıverilme, ilk olarak İngiltere’de ortaya çıkmıştır. İngiltere, uzak ülkelerdeki kolonilerine iş gücü sağlamak ve kalabalıklaşan cezaevlerini

⁸ **Murat Başman**, Şartla Salıverilme (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 1996, s. 3.

⁹ Kabul Tarihi: 13.12.2004, 25683 Nolu Resmi Gazete: 29.12.2004

¹⁰ **Başman**, s.4.

¹¹ **Yıldırım**, s.5; Bkz. **Veli Kafes**, Hukukumuzda Şartla Salıverme ve Uygulamadaki Sorunlar, Ankara 1998, s.2; **Cengiz Bardak**, “Şartla Salıverilme”, in: Adalet Dergisi, yıl 1989, sayı 4, s. 57; **İlhan Akbulut**, “Şartla Tahliye”, in: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, cilt LV, sayı 1-2, İstanbul 1995-1996, s. 174.

¹² **Özgenç**, s. 638.

boşaltmak için böyle bir çare geliştirmiştir¹³. 1717 yılından beri geçerli olan bu sistemde, mahkûmlar ilk başlarda Amerika'ya daha sonra da Avustralya'ya gönderilmişlerdir. Bu dönemde koşullu salıverilme ağır suçlulardan kurtulmanın en ucuz ve kalıcı yolu olarak görülmüştür¹⁴.

Günümüzde ise koşullu salıverilme, hükümlüler, özellikle de uzun süreli hürriyeti bağlayıcı cezaya mahkûm olanlar üzerinde, cezaevi hayatının olumsuz etkilerinin azaltılmasını ve bu kişilerin sosyal rehabilitasyonunu sağlayan bir kurum olarak görülmektedir¹⁵. Çağdaş ceza hukukunda cezanın amacı “özel önleme”, yani suçlunun ıslahının sağlanmasıdır. Islahın gerçekleşebilmesi için hükümlünün de belli bir irade ortaya koyması gerekmektedir. Bu amacı gerçekleştiren kurumlardan biri de koşullu salıverilmedir. Özel önlemenin ve hükümlünün yeniden sosyalleşmesinin yanında, yeniden suç işlenmesi tehlikesinden toplumun korunması da günümüzde hemen hemen her ülkede koşullu salıverilmeden beklenen hedefler arasındadır¹⁶.

Hâkim, yargılama sırasında suçluyu yeterince tanımadığı için, onun ıslahına yetecek ceza miktarından daha fazla bir cezaya hükmedebilmektedir. İşte koşullu salıverilme ile iyi hal sergileyen hükümlünün cezaevinde gereğinden fazla kalması engellenerek cezanın şiddeti azaltılmış olmaktadır¹⁷. Hükümlüyü iyi hal sergilemeye motive eden şey, ceza süresinin dolmasından önce cezaevi dışına çıkacağı ve böylece özgürlüğüne daha erken kavuşacağı umdidir. Bu bakımdan, hükümlü kendisine uygulanan ıslah programına elinden geldiği kadar uymaya çalışmaktadır¹⁸. Dolayısıyla, koşullu salıverilme mahkûmları iyi halli olmaya teşvik eden araçların başında gelmektedir¹⁹.

Koşullu salıverilme ile hükümlü yanında devletin de bir takım kazanımları söz konusudur. Örneğin bu kurum sayesinde hükümlüler hem ıslah edilerek sosyal hayata daha erken dönmekteler, hem de tüketici konumundan üretici konumuna geçerek ekonomiye yarar sağlamaktadırlar²⁰.

¹³ **Ahmet Caner Yenidünya**, Mukayeseli Hukukta ve Türk Hukukunda Şartla Salıverme, İstanbul, 2002, s. 79; **Avcı**, s. 242.

¹⁴ **Siegfried Räfte**, Die Bedingte Entlassung, Wuppertal 1964, s. 5.

¹⁵ **Lopez Rey**, “Salıverme ve Şartlı Salıverme” (çev. Mustafa Tören Yücel), Adalet Dergisi (AD), yıl 61, Ocak 1970, sayı 1, s. 44.

¹⁶ **Räfte**, s. 15.

¹⁷ **Kafes**, s.8; **Avcı**, s. 242.

¹⁸ **Bardak**, s. 57.

¹⁹ **Mahmut Koca/ İlhan Üzülmöz**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 2. Baskı, Ankara, 2009, s. 504; **Özgenç**, s. 639.

²⁰ **Süheyl Donay**, “Şartla Salıvermeye İlişkin Bir İçtihadı Birleştirme Kararı”, İstanbul Üniver-

Bunun dışında koşullu salıverilme hapis cezasının bireyselleştirilmesini sağlayan bir araçtır. Bu kurum sayesinde kişi mahkum olduğu ceza süresinden önce özgürlüğüne kavuşacağını ümit eder ve kendisine uygulanan ıslah ve terbiye programının gereklerine uygun davranır²¹. Buna göre, koşullu salıverilme:

- 1- Mahkûmun cezasının infazı tamamlanmadan serbest kalma imkânı sağlar.
- 2- Cezanın bireyselleştirilmesini sağlar.
- 3- Cezalar sistemini tamamlar
- 4- Yaptırımın ceza evinde infaz edilmeyen bölümüne bir alternatif teşkil eder²².

C-Koşullu Salıverilmenin Hukuki Niteliği

Koşullu salıverilmenin suçlu lehine kabul edilmiş bir atıfet mi, bir hak mı, yoksa cezaların bir infaz şekli mi olduğu konusu tartışmalıdır.

Bir görüşe göre koşullu salıverilme mahkumlar açısından bir haktır ve belirli koşulları yerine getiren mahkumların buna inandırılmasında fayda vardır. Koşullu salıverilme kamu yararına dayanan bir hak olduğu için mahkûm bu hakkı kullanmaktan vazgeçemez²³.

Diğer bir görüş ise²⁴ koşullu salıverilmenin yetkili makamların takdirine bağlı bir imkân olduğunu savunmaktadır. Buna göre, koşullu salıverilme mahkûm hakkında uygulanan bir lütuf tedbiridir. Bu nedenle mahkûm, bu tedbirin kendisi hakkında uygulanmamasını isteyebilir ve böylece infazın devamını isteyebilir. Anayasa Mahkemesi de vermiş olduğu bir kararında koşullu salıverilmenin bir lütuf olduğu görüşüne taraftar olmuştur²⁵.

sitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, yıl 1974/1-4, cilt XL, s. 760.

²¹ **Özgenç**, s. 639.

²² **Yenidünya**, s. 95.

²³ **Dönmezer/Erman**, s.69, no: 1720.

²⁴ Bu düşünceler için Bkz. **Yenidünya**, s. 96.

²⁵ Mahkeme 21/12/2000 günlü 4616 sayılı “23 Nisan 1999 Tarihine Kadar İşlenen Suçlardan Dolayı Şartla Salıverilmeye, Dava ve Cezaların Ertelenmesine Dair Kanun” hakkında yapılan itiraz başvurusu üzerine verdiği kararında şu görüşleri dile getirmiştir: “Şartla salıverilme, cezanın çektirilmesinin kişiselleştirilmesi, başka bir deyişle cezaevindeki tutum ve davranışlarıyla (iyi durumuyla) topluma uyum sağlayabileceği izlenimini veren hükümlünün **ödüllendirilmesidir**. Suçlunun kendisine verilen cezadan daha kısa bir sürede uslanması, eyleminden pişmanlık duyması ve bunu iyi davranışıyla kanıtlaması durumunda, cezaevinde daha fazla kalması gereksiz olabilir. Bu durumda, şartla salıverilme infaz sistemindeki en

Bir başka görüş ise, koşullu salıverilmeyi, bir hak ve lütuf olarak değil, sadece cezanın infaz şekli olarak görmektedir²⁶. Koşullu salıverilme bir atıfet değildir, çünkü bu kurum taliki bir şarta bağlanmıştır²⁷. Şart yerine gelince mahkûm cezasını çekmiş sayılacaktır. Bu tarz bir şart da, lütuf olan bir tasarrufun doğasına aykırıdır. Burada bir hak da söz konusu değildir. Zira kurumun uygulanıp uygulanmayacağı hükümlünün iradesine terk edilmiş değildir. Bu kurum bir hak olarak düşünülseydi salıverilmenin uygulanıp uygulanmayacağına hükümlünün kendisinin karar vermesi icap ederdi²⁸.

Kanaatimizce koşullu salıverilme kurumu cezanın bir infaz şeklidir. Bu kurum sayesinde mahkûm olunan cezanın kalan kısmı kurum içerisinde değil de kurum dışında infaz edilecektir. Kişinin cezasının infazına devam edildiği için doğal olarak mahkûm ile devlet arasındaki ceza ilişkisi de devam etmektedir. Koşullu salıverilmenin cezanın bir infaz şekli olmasının iki sonucu vardır. Birincisi, koşullu salıverilmeye hükümlünün talebi olmasa bile karar verilecektir. Kanun koyucu burada kurumu otomatikleştirmeyi ve bundan cezaevi idaresini sorumlu tutmayı amaçlamıştır²⁹. Ancak şartların oluşması halinde salıverilmeyi hükümlünün kendisi de talep edebilecektir. CGTİHK'nın kurumu düzenleyen maddelerinden aksi bir düşüncenin çıkarılması mümkün değildir. İkincisi, koşullu salıverilme cezanın infazının bir şekli olduğu için hükümlünün bunu kabul etmeme hakkı yoktur.

II-KOŞULLU SALIVERİLMENİN KOŞULLARI

A. Cezanın Bir Kısmının İnfaz Edilmiş Olması

Koşullu salıverilme mahiyeti itibariyle sadece kanunda aranan belli koşulları yerine getiren mahkûmların yararlanabileceği bir kurumdur. Koşullu salıverilmenin belli şartlara bağlı olarak değil, hâkimin takdirine göre belli kişiler hakkında uygulanması, bu kurumdan beklenen faydayı sağlamayacaktır³⁰.

etkili araçtır. Şartla salıverilmenin en önemli öğeleri, cezanın belirli bir süre çekilmiş olması, hükümlünün bu süre içinde iyi durum göstermesi, şartla salıverildikten sonra gözetim altında kalması ve şartla salıverilmenin gereklerine uyulmaması durumunda şartla salıverilme kararının geri alınabilmesidir”

<http://www.anayasa.gov.tr/eskisite/KARARLAR/IPTALITIRAZ/K2001/K2001-332.htm>

²⁶ Timur Demirbaş, İnfaz Hukuku, 2. Baskı, Ankara, 2008, s.448; Ayhan Önder, s. 633.; Yenidünya, s. 100; Koca/Üzülmez, s. 504.

²⁷ Akbulut, s. 176.

²⁸ Hakan Hakeri, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 8. Baskı, Ankara, 2009, s. 540; Akbulut, s. 176.

²⁹ Yenidünya, s.98.

³⁰ Mustafa Tırtır, “Şartla Salıverme”, Layiha, yıl 2, sayı 5, s. 46.

Koşullu salıverilme sadece hapis cezaları hakkında kabul edilmiştir³¹. Hükümlünün koşullu salıverilmeden yararlanabilmesi için hapis cezasının bir kısmının infaz edilmesi de gerekir. Bu süre zarfında kişi gözlenecek, incelenecek, kişinin suçtan pişmanlık duyup duymadığı saptanabilecektir³². Bu yüzden sürelerin tespitinde bazı hususlar önem arz etmektedir. Örneğin koşullu salıverilme için infaz kurumunda geçirilmesi gereken sürenin çok uzun olarak belirlenmesi, bu kurumun etkinliğini azaltır. Çünkü hükümlülerin gereğinden fazla bir süre infaz kurumunda tutulmaları, onların yetkili makamlarla işbirliği yapma olasılığını azaltacaktır. Buna karşılık infaz kurumunda geçirilmesi gereken sürenin çok kısa olarak belirlenmesi cezanın gayesiyle bağdaşmaz³³. Çünkü hükümlünün gözlemlenmesi ve suçtan pişmanlık duyduğunun tespit edilmesi için yeterli bir sürenin söz konusu olması gerekir. Eğer bu süre sağlanamaz ise kurumdaki beklenen amaç da gerçekleşemez. CGTİHK'da koşullu salıverilme için infaz kurumunda geçirilmesi gereken süreler çeşitli ihtimallere göre düzenlenmiştir.

1-Sürelili Hapis Cezalarında Koşullu Salıverilme

TCK'nın 49/2. maddesinde, bir yıl ve daha az süreli hapis cezalarının kısa süreli hapis olarak nitelendirilmesi, süreli hapis cezalarının kısa süreli ve uzun süreli hapis şeklinde ikiye ayrıldığını göstermektedir³⁴. Bu ayrım kısa süreli hapis cezalarının TCK'nın 50. maddesinde öngörülen seçenek yaptırımların uygulanabilmesi açısından önemlidir. Kısa süreli hapis cezalarının seçenek yaptırımlardan birine çevrilmesi, mahkûm olunan hapis cezasının infazına başlanamaması nedeniyle koşullu salıverilmenin uygulanma imkânını ortadan kaldırır. Bununla birlikte, hakkında seçenek tedbire hükmedilen kişi Cumhuriyet savcısı tarafından yapılan tebligata rağmen otuz gün içinde seçenek tedbirin gereklerini yerine getirmeye başlamaz ise veya başlayıp da devam etmez ise, hükmü veren mahkeme kısa süreli hapis cezasının tamamen veya kısmen infazına karar verir (TCK md. 50/6). Bu durumda koşullu salıverilmenin uygulanması gerekmektedir.

TCK'da süreli hapis cezalarının kısa ve uzun süreli olmak üzere ikiye ayrılmasının CGTİHK bakımından bir önemi yoktur. Zira kanunda koşullu salıverilmenin uygulanabilmesi için hapis cezaları yönünden herhangi bir

³¹ Koca/Üzülmez, s. 505.

³² Kafes, s. 29.

³³ Tırtır, s. 50.

³⁴ Koca/Üzülmez, s. 481.

asgari süre öngörülmemiştir. Bu durum uygulamada ilginç kararların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Yargıtay Ceza Genel Kurulu 10.5.1976 tarih ve 182/227 sayılı kararında³⁵ özetle kanunumuzda (647 sayılı Cezaların İnfazı Hakkında Kanun) üç günden aşağı hürriyeti bağlayıcı bir cezaya mahkûm olanların koşullu salıverilme hükümlerinden faydalanamayacağını belirten bir düzenlemenin olmamasını gerekçe göstermiş ve iki gün hürriyeti bağlayıcı cezaya çarptırılan kimseye de bu kurumun uygulanması gerektiğini ve hatta sanık lehine iki günün üçte ikisinin bir gün olarak belirlenmesinin gerektiği kararını vermiştir. Bu karar, bu kadar kısa sürede en gerçekçi yöntemlerin kullanılması halinde bile, bir hükümlünün iyi halinin tespit edilemeyeceği ve bu kadar kısa sürede ıslahın da gerçekleşemeyeceği nedeniyle haklı olarak eleştirilmiştir³⁶.

Bütün süreli hapis cezaları bakımından hükümlünün koşullu salıverilmeden yararlanabilmesi için cezaevinde geçireceği süre, hükümlülük süresinin üçte ikisidir (CGTİHK md.107/2). Ancak birden fazla süreli hapis cezasına mahkûmiyet halinde bu süre en fazla yirmi sekiz yıldır (CGTİHK md. 107/3, e). Yürürlükten kalkan Cezaların İnfazı Hakkında Kanuna göre ise bu süre hükümlülük süresinin yarısı kadardır (md. 19).

Suç işlemek için örgüt kurmak veya yönetmek ya da örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenen suçtan dolayı süreli hapis cezasına çarptırılanlar, cezalarının dörtte üçünü infaz kurumunda geçirmeleri halinde koşullu salıverilmeden faydalanabileceklerdir (CGTİHK md. 107/4). Bu durumdaki hükümlülerin birden fazla süreli hapis cezasına mahkûm edilmeleri halinde cezaevinde geçirecekleri süre en fazla otuz iki yıldır (CGTİHK md. 107/4, e).

Yukarıda belirtildiği gibi bazı suçlar açısından koşullu salıverilme sürelerinin ağırlaştırılması hukuk devleti ve eşitlik ilkelerine aykırı görülebilir. Nitekim bu gerekçelerle Terörle Mücadele Kanununun koşullu salıverilme sürelerini ağırlaştıran 17. maddesi³⁷ aleyhine Anayasa Mahkemesi'nde iptal davası açılmış, ancak Anayasa Mahkemesi bu talebi reddetmiştir³⁸.

³⁵ Zikreden **Yenidünya**, s.113.

³⁶ **Yenidünya**, s. 114.

³⁷ Bu madde metni, başlığı ile birlikte, 29/06/2006 tarihli ve 5532 sayılı Kanun'un 12. maddesi ile değiştirilmiştir. Bu değişiklik ile 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu Kapsamına giren suçlardan mahkûm olanlar hakkında, koşullu salıverilme ve denetimli serbestlik tedbirlerinin uygulanması bakımından 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 107. maddesinin dördüncü fıkrası ve 108. maddesinin uygulanacağı hüküm altına alınmıştır.

³⁸ "Yasa koyucu, şartla salıverilmenin koşullarını, örneğin yararlanma sürelerini, kimi suçlar-

Ceza Kanunumuz sisteminde tekerrür, cezanın artırılmasını gerektiren bir neden olarak değil, tehlikeli halin bir göstergesi olarak kabul edilmiş ve CGTİHK'nın 108. maddesiyle tekerrüre diğer sonuçların yanı sıra koşullu salıverilme için infaz kurumunda geçirilmesi gereken süreleri uzatan bir etki tanınmıştır. Buna göre, tekerrür halinde kişinin koşullu salıverilmeden faydalanabilmesi için mahkûm olduğu süreli hapis cezasının dörtte üçünü infaz kurumunda iyi halli olarak geçirmesi gerekmektedir.

Burada örgüt mensubu suçlularla ilgili bir sorun karşımıza çıkmaktadır. İlk suçu örgütün faaliyeti çerçevesinde suç olan bir kimsenin koşullu salıverilmeden yararlanması için cezasının dörtte üçünü infaz kurumunda iyi halli olarak geçirmesi gerektiği söylenmişti. Tekerrüre esas teşkil eden bir suçun işlenmesi halinde, normalde ceza infaz kurumunda geçirilmesi gereken süre üçte iki iken, tekerrürden dolayı bu süre dörtte üçe yükselmektedir. Buraya kadar bir sorun gözükmemektedir. Ancak tekerrür halinde işlenen suçun örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenen bir suç olması halinde, bu mahkûmun ceza evinde kalması gereken sürede hiçbir değişiklik olmamaktadır. Zira ilk defa işlenen örgüt suçlarına da ve bu suçların tekerrür halinde işlenmesi halinde de mükerrirlere özgü infaz rejimi uygulanacaktır. Yani bu suçlular açısından değişen hiçbir şey olmayacaktır. Bu bir sorun gibi gözükmemektedir. Ancak koşullu salıverilmedeki amacın mahkûmun ıslahı olduğu da göz önüne alınmalıdır. Örgüt suçlarından dolayı uygulanacak olan koşullu salıverilme süresinin daha uzun olması ve mükerrirlere ilişkin denetim süresinin hâkim tarafından beş yıla kadar uzatılabilmesi (CGTİHK md.108/6) ortaya çıkan sorunu gidermeye yeter düşüncesindeyiz.

dan mahkûmların bundan yararlanıp yararlanmayacaklarını, ya da ne şekilde yararlanabileceklerini zaman içerisinde toplumun gelişmesine göre, takdir edebilir. Terörle Mücadele Yasası kapsamına giren suçlar ile diğer suçlar arasındaki ayrılık doğal olarak bunlara ilişkin cezaların yerine getirilmesinde de farklılıklar yaratabilir. Bunun ölçülerini toplumsal gereksinimler gösterir.

Değişik eylemler için değişik yaptırımlar öngörebilmesi yasa koyucunun takdir alanına girdiği gibi şartla salıverme yönünden de kimi suçlar için ayrı kurallar konulması eşitlik ilkesine aykırı değildir.

Yasa koyucu, toplumun huzuru ve suçların önlenmesi açısından, terör suçlarını işleyenlerin, cezalarının , daha uzunca bir bölümünü çektikten sonra şartla salıverilmelerinin yararlı olacağı kanısıyla böyle bir düzenleme yapmayı uygun bulmuştur.

Yukarıda yazılı nedenlerle madde Anayasa'nın 2. ve 10. maddelerine aykırı değildir." Anayasa Mahkemesi, 31/3/1992 tarih. E.1991/18, K.1992/20, <http://www.anayasa.gov.tr/eskisite/KARARLAR/IPTALITIRAZ/K1992/K1992-20.htm>

2-Müebbet Hapis Cezalarında Koşullu Salıverilme

Hukukumuzda müebbet hapis cezası normal ve ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Müebbet hapis cezası, hükümlünün hayatı boyunca devam eder (TCK md. 48). Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası da hükümlünün hayatı boyunca devam etmekle beraber bu kimseler cezalarını, kanun ve tüzükte belirtilen sıkı güvenlik rejimine göre çekerler (TCK md. 47).

Ölüm cezalarını kanunlarından çıkarmış ülkelerde, müebbet hapse mahkûm olmuş kimselerin koşullu salıverilmesinin kamuoyunu rencide ettiği iddia edilmektedir. Koşullu salıverilmenin yerine çok zorunlu durumlarda özel af yoluna gidilmesi tavsiye edilmekte ise de³⁹, bu teklif cezalandırmayla ve bu çerçevede koşullu salıverilmenin kabul edilmesiyle güdülen amaçlarla bağdaşmamaktadır. Zira koşullu salıverilme cezanın infazı aşamasında mahkûmun sosyalleşmesini sağlayan, böylece cezayı amacına ulaştıran bir müessesedir⁴⁰. Müebbet hapse mahkûm olanların da özgürlüğe kavuşma umutlarının olması gerekir. Sadece bu şart altında, bu kişilerin cezalarının infazından istenilen sonuçlar alınır⁴¹. Avrupa Parlamentosu Ceza Komisyonu da 76 no'lu raporu ile müebbet hapse mahkûm olanların özgürlüğe kavuşma umutlarının olması gerektiğini vurgulamıştır⁴². CGTİHK'da bu görüşten hareketle müebbet hapis cezalarında koşullu salıverilmeyi kabul etmiştir.

CGTİHK'ya göre, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına mahkûm olanlar otuz yılı, müebbet hapis cezasına mahkûm olanlar ise yirmi dört yılı infaz kurumunda iyi halli olarak geçirdikleri takdirde koşullu salıverilmeden yararlanabileceklerdir (md.107/2).

Müebbet hapis cezasına mahkûmiyetin yanı sıra diğer bir suçtan mahkûmiyetin söz konusu olduğu hallerde de koşullu salıverilme kabul edilmiştir. Ancak bu durumda koşullu salıverilme için infaz kurumunda geçirilmesi gereken süre uzamaktadır. Buna göre, birden fazla ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına veya ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile müebbet hapis cezasına mahkûmiyet halinde otuz altı yıl; birden fazla müebbet hapis cezasına mahkûmiyet halinde otuz yıl; bir ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile süreli hapis cezasına

³⁹ Dönmezer/Erman, s. 71, no: 1721.

⁴⁰ Dönmezer/Erman, s. 71, no: 1721.

⁴¹ Hans Heinrich Jescheck/Thomas Weigend, Lehrbuch des Strafrechts, Allgemeiner Teil,5., vollständig neuarbeitete und erweiterte Auflage, Berlin, 1996, s. 853.

⁴² Demirbaş, İnfaz Hukuku, s. 451.

mahkûmiyet halinde en fazla otuz altı yıl; bir müebbet hapis cezası ile süreli hapis cezasına mahkûmiyet halinde en fazla otuz yıldır (CGTİHK md. 107/3).

Örgüt suçlarında ise ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına mahkûm edilmiş olanlar otuz altı yılını, müebbet hapis cezasına mahkûm olanlar ise otuz yılını infaz kurumunda geçirmeleri halinde koşullu salıverileceklerdir. Ancak bu suçlular birden fazla ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına veya ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile müebbet hapis cezasına mahkûm olurlar ise bu süre kırk yıl; birden fazla müebbet hapis cezasına mahkûmiyet halinde otuz dört yıl; bir ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile süreli hapis cezasına mahkûmiyet halinde en fazla kırk yıl; bir müebbet hapis cezası ile süreli hapis cezasına mahkûmiyet halinde en fazla otuz dört yıldır (CGTİHK md. 107/4).

Tekerrür halinde işlenen suçtan dolayı mahkûm olunan ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasının otuz dokuz yılını; müebbet hapis cezasının otuz üç yılını ceza infaz kurumunda geçiren hükümlü de koşullu salıverilebilecektir (CGTİHK md.108/1).

3- Özel Koşullu Salıverilme Süresi

CGTİHK’da kabul edilen koşullu salıverilme süreleri kural olarak yukarıda belirtildiği şekildedir. Ancak CGTİHK md. 105/4’te özel bir koşullu salıverilme halinin düzenlendiğini kabul edebiliriz. Bu düzenlemeye göre, eğer mahkûm olunan hapis cezası iki yıl veya daha az ise, mahkûmun rızasının olması şartıyla, hükümlülük süresinin yarısının iyi halli olarak geçirilmesinden sonra, mahkûmiyetin geri kalan kısmı kamuya yararlı bir işte çalıştırılmak suretiyle infaz edilebilecektir. Bu durumda denetimli serbestlik tedbiri uygulanacak ve tedbirlere uyulmaması halinde de bu karar geri alınabilecektir (CGTİHK md. 105/5).

CGTİHK md. 105/4’ün uygulanabilmesi için hükümlünün rızasının olması gerekmektedir. Rızanın yanı sıra hükümlünün kendisinin, yasal temsilcisinin veya Cumhuriyet başsavcılığının talebinin olması şarttır. Peki, hükümlü bu maddede belirtilen tedbirin uygulanmasına rıza göstermez ise ne olacaktır? Fıkradaki düzenleme koşullu salıverilme hükümlerine göre özel bir düzenleme arz etmektedir. Eğer CGTİHK md. 105/4’ün uygulanması mümkün değil ise hükümlü hakkında genel koşullu salıverilmeye ilişkin düzenlemeler uygulanacaktır. Yani hükümlü cezasının üçte ikisini iyi halli olarak geçirdiği takdirde koşullu salıverilecektir. Koşullu salıverilmenin uygulanmasında hükümlünün buna rıza gösterip göstermemesi önemli değildir.

4- İnfazı Gereken Sürenin Tutuklulukta Geçirilmesi Halinde Koşullu Salıverilme

Koşullu salıverilme cezaların infaz şekillerinden birisidir. Mahkûmiyet hükümleri kesinleşmeden infaz olunamayacağı için (CGTİHK md.4) bu kurumun tutuklu kimseler hakkında uygulanması mümkün değildir. Bu yüzden CGTİHK md. 107’de bilinçli olarak “mahkûm kişi”, “mahkûm edilmiş olmak” ve “mahkûmiyet halinde” ibareleri kullanılmıştır.

Ancak mahkûmun yargılama safhasında belli bir süreyi tutuklulukta geçirdiği hallerde, bu sürelerin koşullu salıverilme için infaz kurumunda geçirilmesi gereken sürenin hesaplanmasında dikkate alınıp alınmayacağı sorununun çözümlenmesi gerekmektedir.

Burada ilk olarak cezasının koşullu salıverilmeye karşılık gelen kısmını tutuklulukta geçirmiş ve hüküm esnasında da tutuklu bulunmayan kimseler hakkında koşullu salıverilmenin uygulanıp uygulanamayacağının tartışılması gerekir. Doktrinde ağırlıklı olarak bu kimselerin de koşullu salıverilmeden yararlanmalarının gerektiği kabul edilmektedir. Bu kimseler tekrardan infaz kurumuna alınıp hükümlü statüsüne sokulamazlar. Ancak bu durumda bulunan kişilerin tutukluluk süresince iyi halli olmaları ve bu durumun cezaevi idare ve gözlem kurulunca tespit edilmiş olması gerekmektedir⁴³.

Bu durumda koşullu salıverilme süresinin hangi andan itibaren başlayacağı konusunda doktrinde iki farklı görüş mevcuttur. Bir görüş koşullu salıverilme süresinin başlangıcının mahkûmiyet kararının kesinleştiği an olacağını kabul etmektedir⁴⁴. Yargıtay da vermiş olduğu bir kararında bu görüşü benimsemiştir⁴⁵. Diğer görüş ise, hükmün kesinleştiği değil, koşullu salıverilmeden faydalanabilmek için infaz kurumunda geçirilmesi gereken sürenin infaz edilmiş sayıldığı tarihi başlangıç olarak kabul eder⁴⁶.

⁴³ **Yenidünya**, s. 129; **Timur Demirbaş**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 5. Bası, Ankara, 2007, s. 626; **Kafes**, s. 45.

⁴⁴ **Kafes**, s. 45.

⁴⁵ “Gerek TCK gerekse 647 sayılı kanunda sözü edilen şartlı salıverme hükümlerinin uygulanabilmesi için hükmün kesinleşmiş olması gerekir. Tutuklulukta geçen sürenin hükümlülükten indirilmesi veya şartlı salıverme hesabında göz önüne alınması ancak hükmün kesinleşmiş olması koşulu ile sınırlıdır. Bu durumda şartlı salıverilmeden yararlanmasına ilişkin kararın verilebilmesi için hükmün kesinleşme tarihinin başlangıç sayılmasında yasal zorunluluk bulunduğu...” Yargıtay 8.CD, 24/1/1984, 106/128, Veli Kafes, s. 45 dn. 48

⁴⁶ Yargıtay 1.CD, 20/9/1993, 1595/1662; aynı yönde bkz. **Yenidünya**, s. 131

Tutuklu bulunduğu gün sayısı kadar veya tutuklu bulunduğu gün sayısından daha az bir süreye mahkûm edilen ancak hüküm anında tutuklu bulunmayan kimselerin ise infaz kurumuna konulması gibi bir durum söz konusu olamaz. Zira TCK md. 63 gereğince hüküm kesinleşmeden önce şahsi hürriyeti kısıtlama sonucunu doğuran bir hal olan tutuklulukta geçirilen sürenin mahkûmiyet süresinden indirilmesi sonucunda, kişinin infaz edilmesi gereken bir cezası kalmayacaktır. Verilen hüküm kesinleştiği takdirde de, salıverilen kişi hakkında -bu kimsenin mükerrer suçlu olması hali dışında (CGTİHK md. 108/4)- herhangi bir denetim süresi öngörülemez. Çünkü bahse konu denetim süresi koşullu salıverilen hükümlüler hakkında uygulanabilecektir. Örneğimizde ise sanık, hükümde belirtilen cezanın tamamını infaz kurumunda geçirmiştir. Bu nedenle, bu kişinin cezasının tamamının infaz edildiğini kabul etmek gerekmektedir. Aynı durum hüküm anında tutuklu bulunan ve tutukluluk süresi mahkûmiyet süresini karşılayan kişiler açısından da geçerlidir. Bu kimselerin ise, hükümle birlikte serbest bırakılmaları gerekir. Zira TCK md. 63 bu kişiler için de uygulama bulacaktır.

Bir başka ihtimal ise, hüküm anında tutuklu bulunan ve tutukluluk süreleri hükümde belirtilen cezaya ilişkin koşullu salıverilme süresini karşılayan hükümlüler hakkında tutukluluğun devamına karar verilip verilemeyeceğidir. Doktrin ve uygulamada bu kimseler “hüküm özlü” olarak adlandırılmaktadır. Hüküm özlüler, yargılandıkları davada aleyhlerinde bir karar verilen, ancak bu kararın henüz kesinleşmediği tutuklu kimselerdir⁴⁷. Örneğin hakkında üç yıl hapse hükmedilen ve bu sırada tutuklu bulunan kişinin, tutuklulukta geçirdiği iki yıllık süre hükmedilen cezaya göre koşullu salıverme süresine karşılık gelmektedir. Bu gibi hallerde, mahkûmiyet kesinleşmediği için koşullu salıverilmenin uygulanması mümkün değildir (CGTİHK md. 4) ve bu nedenle de mahkemenin tutukluluk haline son vermek zorunda olmadığını söyleyebiliriz. Yargıtay’ın bu hususta doğrudan bir kararına rastlamamakla birlikte, Ceza Genel Kurulu’nun tutuklulukta geçen sürenin mahsubu hakkında vermiş olduğu bir kararında⁴⁸ dolaylı olarak da olsa tutuklulukta geçen sürenin hü-

⁴⁷ Demirbaş, Genel Hükümler, s. 627.

⁴⁸ “... Şartlı salıverilmenin geri alınması nedeniyle aynen infazına karar verilen bakiye cezadan, ikinci suç nedeniyle tutuklulukta geçen sürenin tamamının mı, yoksa ikinci suç için verilen cezanın 647 sayılı Yasanın 19. ve Ek 2. maddeleri uyarınca infazından sonra kalan sürenin mi, yoksa tutuklu kalınan suçtan verilen ceza süresini aşan tutukluluk süresinin mi mahsup edileceği hususuna gelince; Cezaların toplanması sistemine 1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe giren 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu ile 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununda yer verilmemiş, 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanununun 99. maddesinde, bir kişi hakkında başka başka kesinleşmiş hükümlerin bulunması halinde koşullu sa-

kümde belirtilen süre kadar olabileceğini kabul etmekte, yani hâkim bu gibi durumlarda hükümde tutukluluk halinin kaldırılmasına karar vermek zorunda olmamaktadır.

Uygulamada mahkemeler hüküm verdiğinde, Cumhuriyet savcıları “hüküm özü” denilen ilam özetini cezaevine göndermekte, cezaevi idaresi de hüküm kesinleşmiş olmadığından hüküm özünde yazılı sürenin sonuna kadar infazı sürdürüp, süre bitiminde hükümlüyü salıvermektedirler⁴⁹. Bu durum doktrindeki yazarlar tarafından eleştirilmiştir⁵⁰. Zira uygulamada bu durumdaki kişiler bir dilekçe vererek haklarındaki incelemenin öne alınmasını Yargıtay’dan talep etmektedirler. Buna karşılık Cumhuriyet savcısının ve müdahilin kararı temyiz etmediği durumlarda sanık, temyiz hakkını kullanmayarak hakkındaki kararı kesinleştirmekte ve hükümlü statüsüne geçmektedir. Böylece bu kimse koşullu salıverilmeden yararlanabilecek hale gelmektedir. Bu ise belki de hukuka aykırı verilmiş bir kararın kesinleşmesine ve sanığın temyiz hakkını kullanmasına engel olmaktadır⁵¹.

Kanaatimizce tutuklulukta geçen sürelerin koşullu salıverilmede geçmesi gereken süreyi karşıladığı bu gibi hallerde kişi salıverilebilmelidir. Tutukluluğun kaldırılması kararı 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usul Kanununa göre hüküm özlüler hakkında verilememektedir. Ancak CMK md. 104/3 gereğince bölge adliye mahkemeleri, Yargıtay ilgili ceza dairesi veya Ceza Genel Kurulu istem halinde veya re’sen kişinin salıverilmesine karar verebilecektir. Bu nedenle hüküm özlüler hakkında da tutukluluk halinin kaldırılmasına karar verilebilecek ve bu kimselerin hak ettiklerinden daha fazla bir süre infaz kurumunda kalmalarının önüne geçilebilecektir.

lıverilmenin düzenlendiği 107. maddenin uygulanması yönünden bir toplama kararı isteneceği hükme bağlanmıştır. Bu sistemde, cezaların toplanması, ancak koşullu salıverilmenin söz konusu olması halinde mümkün olabilecektir. Somut olayda, 765 sayılı TCK’nın 17. maddesi uyarınca aynen infazına karar verilen bakiye cezaya koşullu salıverilme hükümleri uygulanamayacağından bu maddenin uygulanması olanaksızdır. Hükümlünün şartla salıverilmeden sonra işlediği suç nedeniyle 1 yıl 3 ay hapis cezası ile cezalandırılıp bu cezanın tamamının tutuklu olarak infaz edilmesi, şartlı tahliye kararına konu mahkumiyet yönünden de yeniden şartlı tahliye hükümlerinin uygulanamaması nedeniyle yürürlükten kaldırılan 765 ve 1412 sayılı Yasa hükümleri uyarınca da cezaların içtimaı olanağı bulunmamaktadır. Yine, ikinci suç nedeniyle hükmedilen cezanın müstakilen infaz edilmesi halinde de, hükümlünün önceki mahkumiyetinden mahsubu gereken fazla süre, 647 sayılı Kanunun 19. ve Ek 2. maddelerine göre şartla tahliyeye hak kazanacağı süreden fazla olan süre olmayıp mahkumiyet süresini aşan 16 gündür. Zira, koşullu salıverilme ile infaz işlemi sona ermeyip devam etmektedir...” Yargıtay CGK, 31/1/2006, E. 2006/1-4, K. 2006/7, <http://www.kazanci.com.tr/>

⁴⁹ Kafes, s. 46.

⁵⁰ Kafes, s. 47; Yenidünya, s. 133.

⁵¹ Kafes, s. 47.

B- İyi Halli Olmak

Koşullu salıverilme ile hükümlünün topluma yeniden uyumu ve ıslahının sağlanması amaçlanmaktadır. Eğer hükümlü iyi hal gösterdiği takdirde kurumun kapısının anahtarı kendisine verilmektedir⁵². İyi hal şartı aranmadan kanunda öngörülen sürelerin sırf dolması neticesinde hükümlülerin infaz kurumundan salıverilmesi, koşullu salıverilmenin otomatikleşmesine ve bu kurumdan beklenen amaçların gerçekleşmemesine neden olur. Bu yüzden iyi halin tespitine azami özen gösterilmeli, iyi hali tespit edilmeyen hükümlülerin infaz kurumundan zamansız salıverilmesine imkan tanınmamalıdır⁵³.

Tabii ki hükümlülerin infaz kurumunda sergilemiş oldukları iyi hallilik onların gelecekte bir daha suç işlemeyeceğine kesin bir güvence teşkil etmez, ancak iyi hallilik bu yönde güçlü bir belirtidir⁵⁴. İyi hal kararının verilmesinde tutuklulukta sergilenen hal ve davranışlar da göz önünde tutulmalıdır⁵⁵. Bu durum, Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük'ün⁵⁶ 133. maddesinde de kabul edilmiştir. Anılan düzenlemeye göre tutukluluk halinde disiplin cezası almış kimselerin durumları, ileride haklarında verilecek iyi hal kararında göz önünde bulundurulmak üzere gözlem ve sınıflandırma formunun ilgili kısmına yazılır.

Tutukluluk süresinin göz önünde tutulmasına karşılık kişinin infaz kurumuna girmeden önce sergilemiş olduğu eylemleri iyi hallilik kararındaki değerlendirmeye esas teşkil etmez⁵⁷. Koşullu salıverilmeye karar verilirken göz önünde tutulması gereken şey hükümlünün infaz kurumundaki davranış-

⁵² Ayhan Önder, s. 633.

⁵³ Yenidünya, s. 143.

⁵⁴ Kafes, s. 53.

⁵⁵ Tırtır, s. 52, Yargıtay 1. CD, 14/01/1976 T. 3/41

⁵⁶ Bakanlar Kurulu kararı 20/3/2006 tarih no: 2006/10218; Resmi Gazete 6/4/2006 no: 26131.

⁵⁷ “zinadan hükümlünü...’ün cezasının 2/3 ünü iyi halle geçirdiği için, ... şartla salıverilmesine dair cezaevi komisyonu kararının; (müsnet suç zina olup, diğer suçlar gibi fevri bir hareket neticesi husule gelecek suçlardan bulunmadığından, suçun ıkaı için sanığın uzun zaman bir hazırlık safhasında bulunması ile, bütün ahlaki redaetini ortaya koyduğundan ve aile müessesesinin, cemiyetin temel nizamı olduğundan ve bu müesseseye karşı işlenen suçların, ahlak ve adaba aykırı bulunduğundan... v.s.) bahisle tasvip edilmemesine dair... verilen karar; (hükümlünün, iyi hal gösterip göstermediğinin, ancak cezanın infazı, safhasındaki tavır ve hareketleri göz önünde tutularak tesbiti gerekli olup, işlenen suçun nevi ve niteliğinin iyi hal kıstasına bir etkisi bulunmayacağı, böylece de , adı geçenin mahkumiyetini gerektiren suçun zina olmasınının 19/1. maddede öngörülen şartların gerçekleşmesi halinde, şartla salıverilmesine engel teşkil etmeyeceği...) yolundaki yazılı emre binaen bozulmuştur.” Yargıtay 6. CD, 23/5/1967 2646/2602 (Muhtar Çağlayan, “Yargıtay İçtihatları İşığı Altında Şartla Salıverilme Üzerine Bir İzah Denemesi”, AD, 1979/5, yıl 70, s. 301.)

larıdır. İşlenen suçun ağırlığı gibi hususlar kararın verilmesinde herhangi bir rol oynamamalıdır⁵⁸.

Hükümlünün iyi halli olup olmadığını CGTİHK md. 89 gereğince disiplin kurulunun görüşünü alarak idare kurulu saptayacaktır⁵⁹. İyi hal kararı verilmesi için hükümlünün:

- 1-Ceza infaz kurumlarının düzen ve güvenliği amacıyla kurulmuş kurallara içtenlikle uyması,
- 2-Haklarını iyi niyetle kullanması,
- 3-Yükümlülüklerini eksiksiz yerine getirmesi,
- 4-Uygulanan iyileştirme programlarına göre de toplumla bütünleşmeye hazır olması gerekmektedir (GTİHK md. 89, Tüzük md. 133/1).

Hükümlü hakkında verilmiş ve henüz kaldırılmamış olan disiplin cezaları koşullu salıverilmeye engel teşkil eder (Tüzük md.134/1). Ancak başlatılan disiplin soruşturması henüz tamamlanmamış olur ve hükümlünün koşullu salıverilme süresi dolmuş olursa, bu durumdaki hükümlünün iyi halli olup olmadığının takdiri idare ve gözlem kuruluna aittir (Tüzük md. 134/2). Hükümlünün iyi halli olduğuna ve olmadığına ilişkin kararlara karşı 4675 sayılı İnfaz Hâkimliği Kanunu'na göre şikâyet yoluna gidilebilir (Tüzük md. 134/3).

İyi halli olan bir hükümlü hakkında koşullu salıverilme kararının ne zaman verileceği ayrı bir sorun olarak karşımıza gelmektedir. Yargıtay, bir kararında hükümlünün sürenin son gününe kadar iyi halliliğini kaybedebileceğini belirterek, sürenin dolmasından birkaç gün önce verilen koşullu salıverilme kararını bozma sebebi saymıştır⁶⁰. Bu karara göre koşullu salıverilme kararının verilmesi için koşullu salıverilme süresinin sonuna kadar beklenmesi gerekecektir. Böyle bir durumda ise, oluşacak en ufak bir aksaklıkta kişi in-

⁵⁸ **Jescheck/Weigend**, s. 851; **Herbert Tröndle/Thomas Fischer**, Strafgesetzbuch und Nebengesetze, 52. Auflage, München 2004, s. 480

⁵⁹ Tüzüğün 34/1. maddesine göre idare ve gözlem kurulu şu kişilerden oluşur: kurum müdürü, gözlem ve sınıflandırmadan sorumlu ikinci müdür, idare memuru, cezaevi tabibi, psikiyatrist, psikolog, sosyal çalışmacı, öğretmen, infaz ve koruma başmemuru ve kurum müdürü tarafından teknik personel arasından seçilen görevli.

⁶⁰ "bir hükümlünün cezasının 2/3 ünün son gününe kadar da herhangi bir sebeple iyi hallilik niteliğini kaybetmesinin imkan dahilinde bulunacağı gözetilmeden, 17.1.1973 gününde süresini tamamlayacak olan adı geçen hakkında, dört gün önce, 13.1.1973 tarihinde şartla salıverilme kararı ittihazi... bozmayı gerektirmiştir." Yargıtay 6.CD, 26/3/1973, 5278/5252 (Çağlayan, s. 303.)

faz kurumunda kalması gerekenden daha fazla süre kalacaktır.⁶¹ İnfaz kurumunda fazladan bir saat kalınmasının bile kişide oluşturacağı olumsuz etkiyi göz önünde bulundurarak, koşullu salıverilme kararının, sürenin dolmasından birkaç gün önce verilmesinde bir sakıncanın olmayacağı kanaatindeyiz. Zira uzun süre iyi hal göstermiş bir hükümlünün, salıverilmesine birkaç gün kala iyi halliliğini kaybetmesi istisnai bir durumdur. Böyle bir istisnai durumun gerçekleşebileceğini düşünerek hükümlünün hak etmediği halde infaz kurumunda kalmasına neden olunması yerinde değildir.

C-Koşullu Salıverilme Kararının Verilmesi

CGTİHK md. 107/11'e göre koşullu salıverilme kararının kural olarak hükmü veren mahkeme, hükümlü bir başka yerde bulunmaktaysa o yerdeki aynı derecedeki mahkeme tarafından verilmesi gerekir. Koşullu salıverilme hakkında bir karar verilebilmesi için, hükümlünün iyi halliliğini tespit eden idare kurulunun kararının gerekçeleri ile birlikte mahkemeye gönderilmesi gerekmektedir.

Mahkemenin karar verirken inceleyeceği ilk husus cezanın kanunda belirtilen süresinin infaz kurumunda infaz edilip edilmediğidir. Daha sonra verilen iyi hal kararının tüzük ve kanun hükümlerine uygun olarak verilip verilmediği araştırılır⁶². Mahkeme ceza infaz kurumu idare kurulunun kararı ile bağlı değildir⁶³.

Mahkemenin koşullu salıverilmeyi uygun bulduğu veya uygun bulmadığı yolundaki kararlarına karşı itiraz kanun yoluna gidilebilir (CGTİHK md. 107/11). Kanunun bu düzenlemesi ile eski infaz kanunu zamanında yapılan tartışmaların bir geçerliliği kalmamıştır. Zira eski İnfaz Kanunu md. 19/6'da mahkemenin ret kararlarına karşı itiraz yoluna gidilebileceği hüküm altına alınmıştı. Doktrinde bir kısım yazar ve Yargıtay, koşullu salıverilmenin ka-

⁶¹ Yıldırım, s. 62; Yenidünya, s. 152.

⁶² Kafes, s. 64.

⁶³ “Mahkum M.nin, işlediği adam öldürme suçundan dolayı tutuklandığı tarihten başlayarak, üç defa cezaevinden firar etmiş ise de, yakalandığı ve ayrıca görevli gardiyana küfredip sol gözüne yumrukla da vurduğu anlaşılmış; ceza ve tevkif evinden müteaddit defalar kaçmak ve bunlardan başka görevli gardiyana sövüp ayrıca müessir fiil ika etmek suretiyle kanunlara itaatli ve iyi halli bir kimse olmadığını bizzat ortaya koymuş olan hükümlünün şartla salıverilmesinden faydalanmaya layık bulunmadığı mahkemece taktir edilmiştir. Gardiyana küfredip gözüne yumrukla vurmasından dolayı Adana Ceza ve Tevkif Evi İnzibat Komisyonunca verilmiş olan bir ay hücre cezasının Kırşehir Cezaevi İnzibat Komisyonu tarafından sonradan kaldırılması ve ayrıca hakkında iyi hal kararı verilmesi mahkemeyi bağlamaz.” Yargıtay 1. CD, 18/12/1965,2563/2743 (Özgenç, s. 646.)

bulüne ilişkin kararlara karşı da itiraz yoluna gidilebileceğini kabul etmekteydi⁶⁴. Buna karşılık bir başka görüş ise koşullu salıverilmenin kabulüne ilişkin kararlar aleyhine itiraz yoluna gidilemeyeceği, zira yasada bu konuda bir boşluk olduğunu savunmaktaydı⁶⁵. CGTİHK ise ayırım yapmadan bütün kararlara karşı itirazın mümkün olduğunu belirterek bu tartışmalara son noktayı koymuştur.

D-Koşullu Salıverilmeden Yararlanamayacak Olanlar

CGTİHK bazı durumlarda koşullu salıverilmenin uygulanmasını yasaklamıştır. Doktrindeki bazı yazarlar ceza süresi ne olursa olsun hükümlülerin koşullu salıverilmeden yararlanabilmesinden yanadırlar⁶⁶. Elbette bazı durumlarda örneğin iyi hal göstermeyen veya firar eden hükümlülerin koşullu salıverilme sürelerinin uzatılması kabul edilebilir. Ancak hükümlülerin koşullu salıverilmeden yararlanmasının tamamıyla yasaklanması hem infaz hukuku kurallarına aykırılık teşkil eder, hem de salıverilme ihtimali olmadığı için hükümlülerin rehabilitasyonu mümkün olmaz ve hükümlülere uygulanan eğitim programlarının sonuçsuz kalmasına neden olur⁶⁷.

Kanunumuzun kabul ettiği sisteme göre şu hükümlü grupları koşullu salıverilmeden yararlanamayacaklardır:

1- Hükmolunan altı ay veya daha az süreli hapis cezasının her hafta Cuma günleri saat 19.00'da girmek ve Pazar günleri aynı saatte çıkmak suretiyle hafta sonları; her gün saat 19.00'da girmek ve ertesi gün saat 07.00'da çıkması suretiyle geceleri çektirilmesine karar verilen hükümlüler (CGTİHK m. 110/1),

2- Altı ay veya daha az süreli hapis cezasının konutlarında çektirilmesine karar verilen kadın ve altmış beş yaşını bitirmiş hükümlüler,

⁶⁴ Yıldırım, s. 63; Akbulut, s. 179. “ yasalarda, bir yargı katının vereceği kararın kesin olduğu konusunda açık bir hüküm bulunmadıkça o karara karşı yasa yolunun açık bulunması yargısal denetimin ve adalet güvencesinin kaçınılmaz gereğidir. 647 sayılı Cezaların Yerine Getirilmesine İlişkin Yasanın 19. maddesinde koşullu salıvermeyi düzenleyen hükümlerle ilgili olarak verilecek kararların da yasa yolu denetiminden soyutlanması düşünülemez. Bu maddedeki itiraz yolunun ancak koşullu salıvermenin uygun görülmesine ilişkin kararlara kapalı bulunduğu biçimindeki düşünce, yasa yolu ile gerçekleşecek yargı denetimini sınırlamak anlamına gelir.” Yargıtay 8. CD, 14/4/1983, 1094/1122 (Kafes, s. 65.)

⁶⁵ Yenidünya, s. 167.

⁶⁶ Özgenç, s. 643; Demirbaş, Genel Hükümler, s. 627.

⁶⁷ Özgenç, s. 643; Demirbaş, Genel Hükümler, s. 627.

Koşullu Salıverilme

3- Bir yıl veya daha az süreli hapis cezasının konutlarında çektirilmesine karar verilen yetmiş yaşını bitirmiş hükümlüler,

4- Üç yıl veya daha az süreli hapis cezasının konutlarında çektirilmesine karar verilen yetmiş beş yaşını bitirmiş hükümlüler⁶⁸,

5- Türk Ceza Kanununun İkinci Kitap, Dördüncü Kısım, “Devletin Güvenliğine Karşı Suçlar” başlıklı Dördüncü Bölüm, “Anayasal Düzene ve Bu Düzenin İşleyişine Karşı Suçlar” başlıklı Beşinci Bölüm, “Milli Savunmaya Karşı Suçlar” başlıklı Altıncı Bölüm altında yer alan suçlardan birinin bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi dolayısıyla ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına mahkûm olan hükümlüler (CGTİHK m. 107/16),

6- İkinci defa tekerrür hükümlerinin uygulanmasına karar verilen hükümlüler (CGTİHK m.108/3),

7- 5411 sayılı Bankacılık Kanununun 160. maddesindeki zimmet suçundan dolayı mahkum olup da fona veya hazineye olan borçlarını ve tazminatları ödemeyen veya bu borç ve tazminatların malvarlıklarından tahsil olunamayan hükümlüler⁶⁹,

8- 14.7.2004 tarihli ve 5218 sayılı kanunun 1. maddesi ile değişik 3.8.2002 tarihli ve 4771 sayılı Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanunla; ölüm cezaları, müebbet ağır hapis cezasına dönüştürülen terör suçluları ile ölüm cezaları ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına dönüştürülen veya ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına mahkûm edilmiş olan terör suçluları (CGTİHK geçici madde 2).

III-KOŞULLU SALIVERİLME DEN SONRA UYGULANACAK REJİM

A- Genel Olarak

Koşullu salıverilme cezanın bir infaz rejimi olduğundan, koşullu salıverilme ile infaz edilmekte olan ceza son bulmamakta, cezanın infazına infaz kurumu dışında devam edilmektedir. Bu yüzden koşullu olarak salıverilen mah-

⁶⁸ 2,3,4. başlık altında belirtilen hükümlülerin bu özel infaz usulünden yararlanabilmeleri için mahkum olunan suç nedeniyle doğmuş zararın aynen iade edilmesi, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen tazmin edilmesi gerekmektedir (CGTİHK md. 110/2).

⁶⁹ Bu düzenleme cezanın bir infaz rejimi olan koşullu salıverilmeden yararlanmanın, özel hukuk hükümlerine göre tahsil edilmesi gereken bir alacağın tahsiline bağlanmış olması nedeniyle eleştirilmektedir. **Özgenç**, s. 644.

kûm açısından mahkûmiyetin gerekli kıldığı hak yoksunlukları (TCK md. 53) devam eder⁷⁰. Ancak, koşullu salıverilen mahkûm kendi altsoyu üzerindeki velayet, vesayet ve kayyımlik yetkilerini kullanabilir (TCK md. 53/3).

Koşullu salıverilmeden sonra uygulanacak rejim bakımından iki sistem mevcuttur. Bunlardan ilki, koşullu salıverilme süresi içinde herhangi bir gözetim veya denetim rejimi öngörmeyen klasik sistemdir⁷¹. Buna göre, hükümlü kanunda belirtilen süreyi iyi halli olarak geçirirse, cezası infaz edilmiş sayılacaktır. Eski infaz kanunu döneminde 1987 yılından itibaren koşullu salıverilme açısından klasik sistem geçerli olmuştur. 15/4/1987 tarih ve 3352 sayılı kanunla TCK'nın "emniyeti umumiye idaresi altında bulundurulma" kurumunu düzenleyen 28. maddesi yürürlükten kaldırılmıştı. Bu gelişme karşısında eski infaz kanununun 19. maddesi hükmü de dolaylı olarak yürürlükten kalkmış bulunmaktaydı. Zira bu madde koşullu salıverilme sonrası uygulanacak rejim bakımından TCK md. 28'e atıf yapmaktaydı.

Koşullu salıverilmeden sonra uygulanacak bir diğer rejim ise "gözetim sistemi"dir. Bu sistemde hükümlü koşullu salıverildikten sonra infaz kurumu dışında geçireceği süre içerisinde belli yükümlülükleri yerine getirmek zorunda bırakılabilir⁷². CGTİHK koşullu salıverilmeden sonra denetimli serbestlik rejiminin uygulanabileceğini öngörmüştür. Yani yeni infaz sistemimiz açısından "denetimli serbestlik" olarak adlandırılan gözetim sistemi geçerlidir.

B-Denetim Süresinin Tespiti

Koşullu salıverilen hükümlünün cezasının infaz kurumunun dışında çekeceği kısmına ilişkin süreye denetim süresi denir⁷³. CGTİHK göre, koşullu salıverilen kişinin tabi tutulacağı denetim süresi infaz kurumunda geçirilen sürenin yarısı kadardır. Ancak süreli hapislerde hak ederek tahliye tarihini geçemez (md. 107/6). Örneğin üç yıl hapis cezasına çarptırılan kişi, mahkum olduğu cezanın üçte ikisini iyi halli olarak geçirdiği takdirde koşullu salıverilecektir. Bu hükümlünün tabi tutulacağı denetim süresi, koşullu salıverilme süresi olan iki yılın yarısı kadar, yani bir yıl olacaktır. Buna karşılık örneğin on yıl hapis cezasına çarptırılan mükerrir suçlu bu sürenin dörtte üçü olan yedi yıl altı aylık süreyi iyi halli olarak geçirirse koşullu olarak salıverilecektir. Bu

⁷⁰ Özgenç, s. 647.

⁷¹ Nur Centel/Hamide Zafer/Özlem Çakmut, Türk Ceza Hukukuna Giriş, Beta Yayınları, 3. Bası, İstanbul 2005, s. 698; Avcı, s. 245.

⁷² Centel/Zafer/Çakmut, s. 698.

⁷³ Özgenç, s. 647.

kişi hakkında uygulanacak denetimli serbestlik süresi normalde üç yıl sekiz ay olmasına rağmen, bu süre hak ederek tahliye tarihini aştığı için, bu kişi hakkında uygulanacak denetimli serbestlik süresi en fazla iki yıl dört ay olacaktır.

Eski infaz kanununa göre ise koşullu salıverilmede deneme süresi muvakkat hürriyeti bağlayıcı cezalarda cezanın infaz edilmeyen kısmı kadardı. Bu dönemde müebbet hapse mahkûm edilenlerin veya ölüm cezasının infaz edilmemesine TBMM tarafından karar verilenlerin deneme süresinin ne olduğu hususu doktrinde tartışmalı idi. Bir görüşe göre, bu gruptaki mahkûmlar hakkında deneme süresi ölünceye kadar devam edecekti⁷⁴. Diğer bir görüş ise eski TCK md. 17/2'deki uygulama karşısında deneme süresinin müebbet hapse mahkûm edilenler için otuz altı, TBMM tarafından ölüm cezasının infaz edilmemesine karar verilenler için kırk yıl olacağını savunmaktaydı⁷⁵. CGTİHK denetim süresi için getirmiş olduğu açık düzenlemeyle bu tür tartışmaların önüne geçmiş bulunmaktadır.

IV-Koşullu Salıverilme Kararının Geri Alınması

A-Denetim Süresi İçerisinde Kasıtlı Bir Suçun İşlenmesi

Koşullu salıverilme kararının geri alınmasını doğuran durumlardan ilki hükümlünün denetim süresi içerisinde hapis cezasını gerektiren kasıtlı bir suç işlemiş olmasıdır (CGTİHK md. 107/12). Eğer sonradan işlenen suç kasten işlenen bir suç değilse veya kasten işlenen ancak hapis cezasını değil de adli para cezasını gerektiren bir suç ise koşullu salıverilme kararı geri alınmaz⁷⁶.

Koşullu salıverilme kararının geri alınmasında karşılaşılan ilk sorun, ikinci suçun ertelenmesi durumunda koşullu salıverilme kararının geri alınıp alınmayacağıdır. Bu duruma ilişkin Yargıtay'ın vermiş olduğu kararlarda bir yeknesaklık yoktur. Yargıtay bir kararında, deneme süresi içerisinde işlenen hürriyeti bağlayıcı cezayı gerektiren cürme ilişkin cezanın ertelenmesi karşısında koşullu salıverilme kararının geri alınmayacağına karar vermiştir⁷⁷.

⁷⁴ **Dönmezer/Erman**, s. 86, no: 1744; **Yıldırım**, s. 66.

⁷⁵ **Yenidünya**, s. 177.

⁷⁶ **Özgenç**, s. 651.

⁷⁷ "Hürriyeti bağlayıcı bir cezaya hükümlendirilen ve cezası kesinleşen bir kişinin, cezası infaz edilmemiş olsa dahi,sonradan vaki mahkumiyetinde, erteleme atıfından yararlandırılmasına her ne kadar yasal olanak bulunmamakta ise de, Manisa Asliye Ceza Mahkemesi'nin işbu erteleme kararı temyize konu edilmemekle kesinleşmiştir. Kesinleşmiş bu kararın hükümlü lehine kazanılmış hak oluşturduğu ve yasal geçerlilik kazandığı tartışılmaz bir gerçektir. Böyle bir karar, temelinde yasaya aykırılığın varlığından söz ederek geçersiz saymak ya da

Buna karşılık Yargıtay bir başka kararında deneme süresi içerisinde işlemiş olduğu cürmün hataen ertelenmesine karar verilen hükümlü hakkındaki koşullu salıverilme kararının, bu hükümlünün iyi halliliğini kaybettiği gerekçesi ile geri alınması gerektiğine hükmetmiştir⁷⁸. Yargıtay kararlarının bu şekilde

ilgilisi yararına sağladığı yarar ve sonuçları kısmen dahi olsa zafiyete uğratmak olası değildir. 647 sayılı Yasanın 6. maddesi uyarınca, ertelenmiş bir mahkumiyet kararı, TCY.nın 95/2. maddesi koşullarında değerlendirmeye tabi tutulmalı ve yazılı emir konusunda çözüm üretilmelidir. Zikredilen madde hükmüne göre; “cürüm ile mahkum olan kimse hüküm tarihinden itibaren beş sene içinde işlediği diğer bir cürümden dolayı evvelce verilen ceza cinsinden bir cezaya yahut hapis veya ağır hapis cezasına mahkum olmazsa, CEZASI TECİL EDİLMİŞ MAHKUMİYETİ ESASEN VAKİ OLMAMIŞ SAYILACAK, aksi halde her iki ceza ayrı ayrı tenfiz olunacaktır. Yasa, hükümlünün iyi halliliği koşuluna bağladığı atıfeti,sadece erteli cezanın çektirilmemesi ile sınırlandırmamakta, mahkumiyet kararını bütünüyle vaki olmamış sayacağını vadetmektedir. Bu vadin, mahkumiyet kavramının doğurabileceği her türlü etki ve neticeyi de kapsamına aldığında kuşku yoktur. Geçmiş hükümlülüğü bulunan kişinin sonraki cezasının ertelenmesinde yasaya aykırılık olduğuna işaret etmek mümkün ve isabetli ise de; her nasılsa kesinleşmiş bulunan bu hükmü yok sayarak, doğurduğu kazanılmış hakları şu veya bu gerekçeyle daraltmak olanaksızdır. Artık bu karar, bünyesindeki yasaya aykırılığa rağmen ilgilisi yararına kazanılmış haklar oluşturmakla yasaya uygunluk kazanmış bulunmaktadır. Etki ve bağlayıcılığı, temelde yasaya uyarlı hükümlerden farklılık arzetyemeyecektir. Bir mahkumiyet hükmünün, geçmişte verilmiş şartla tahliyenin geri alınmasına dayanak yapılması, o hükmün “sonuç yaratma” özelliğinin sonucudur. Bu hal ancak ve sadece ertelenmemiş mahkumiyetin varlığıyla olanaklıdır. Ertelenmiş mahkumiyetlerde ise hükmün yaratabileceği her türlü etkinlik askıya alınmakta ve deneme süresinin sonuna kadar, hükümlünün yeni bir cürüm işlememesi koşuluyla geciktirilmekte ve bu süre iyi hallilikle geçirtilince mahkumiyet kararı esasen vaki olmamış sayılmaktadır. Şartla geri alınma koşullarını hükme bağlayan TCY.nın 17. maddesinde, sonraki mahkumiyetin varlığından söz edilmiş olunmasını yeterli saymak ve ertelenmiş mahkumiyet halinin istisna olarak gösterilmediğinden söz edilerek konuya çözüm üretmekte isabet görülmemektedir. Bilindiği üzere yasakoyucu “olağanı öngörerek kural vazeder.,Olağandışı halleri önceden derpiş edebilmek mümkün olamayacağından, bunları sıralayarak önlemlerini kurala bağlamak yasakoyucudan beklenmemelidir. Bu nedenledir ki, şartla salıverilmiş bir hükümlünün, ertelemeyen yararlandırılması biçimindeki olağandışılığa, Yasanın 17. maddesi içeriğiyle sınırlı kalınarak çözüm getirmek olanağı bulunmamaktadır. İsbetli çözüm, kazanılmış hak oluşturarak yasalık kazanan erteleme kararını tüm sonuçlarıyla geçerli kabul etmek ve erteleme nedenleri ortaya çıkmadıkça şartla salıverme kararını kaldıramayacağını kabullenmektir. Bu nedenledir ki, CYUY.nın 343. maddesine dayalı yazılı emir istemi isabetlidir. Manisa Ağır Ceza Mahkemesi'nin yasal nitelik taşıyan 9.10.1995 gün ve 1995/32 Müt. sayılı kararını itirazen kaldıran İzmir Birinci Ağır Ceza Mahkemesi'nin 18.10.1995 gün ve 1995/322 Müt. sayılı kararı kaldırılmalıdır.”Yargıtay 1. CD, 5/2/1996, E.1996/6, K. 1996/219 <http://www.kazanci.com.tr/>

⁷⁸ “Deneme süresi içinde işlenen suç nedeniyle hükmolunan cezanın ertelenmesi halinde, yasa koyucunun şartla salıverme kararının geri alınamayacağına dair istisnai bir düzenleme yaptığı söylenemez. Zira, bu durumda kasıtlı suçtan dolayı hükmolunan özgürlüğü bağlayıcı cezanın ertelenmesine yasal olanak bulunmamaktadır. Bu nedenle ikinci suçtan verilen mahkumiyet kararının yasaya aykırı olarak ertelenmesi halinde şartla salıverilme kararının geri alınamayacağının ileri sürülmesi, yasa koyucunun amacına aykırıdır. İncelenen dosyada, adam öldürme ve yaralama suçlarından 15 yıl ağır hapis 4 ay 30 gün hapis cezasına hükümlü Mustafa'nın, bu cezasının infazı sırasında 25.3.1994 tarihinde şartla salıverildiği, deneme süresi içinde 14.5.1996 tarihinde işlediği izinsiz silah taşımak suçundan 1 yıl hapis ve 300.000

çelişkili olmasının sebebi, eski Ceza Kanununa göre erteleme süresi sonunda mahkûmiyetin vaki olmayacağına karar verilmesiydi. Deneme süresi içerisinde işlenen suçun cezasının infazının ertelenmesi halinde, koşullu salıverilme kararının geri alınmasının gerektiğini düşünmekteyiz. Zira hükümlü bu durumda iyi halli olma vasfını kaybetmiştir. Erteleme halinde de aslında ortada bir mahkûmiyet vardır, ancak ceza kurum dışında infaz edilmektedir(TCK md. 51/8)⁷⁹. Bu yüzden Yeni Ceza Kanunumuza göre de denetim süresi içinde işlenen ikinci suçun cezasının ertelenmesi halinde dahi koşullu salıverilmenin geri alınması gerektiğini düşünmekteyiz.

Karşılaşılan bir diğer sorun da koşullu salıverilme kararının geri alınması için kasıtlı bir suç işlenmesinin yeterli mi olduğu, yoksa bu suçtan dolayı hapis cezasına mahkûm edilmiş olmanın aranıp aranmayacağı hususudur. Doktrindeki bir görüşe göre koşullu salıverilme süresi içerisinde işlenen bir suçtan dolayı kararın geri alınabilmesi için deneme süresi içerisinde işlenen suçtan kesinleşmiş bir mahkûmiyetin varlığı aranmalıdır⁸⁰. Buna karşılık kattığımız diğer bir görüş ise, koşullu salıverilme kararının geri alınabilmesi için kasıtlı bir suçun işlenmesini yeterli görmekte, bu suçtan dolayı kesinleşmiş bir mahkûmiyetin varlığını aramamaktadır⁸¹. Çünkü hükümlü deneme süresi içerisinde bir suç işleyerek iyi halli olmadığını göstermiştir. Geri alma açısından hükmün de kesinleşmesinin şart olması adaletsizliklere neden olur. Örneğin yargılaması hızlı yapıp, bu ceza deneme süresi içerisinde kesinleşen hükümlülere geri alma hükümleri uygulanabilecektir. Ancak hakkındaki mahkûmiyet hükmü deneme süresinden sonra kesinleşenler açısından geri alma hükümleri uygulanmayacaktır.

Eski Ceza Kanunu md. 17/1'e göre kişi işlediği ikinci suçtan dolayı şahsi hürriyeti bağlayıcı cezaya mahkûm olursa koşullu salıverilme kararının geri alınacağı belirtilmişti. Bu düzenlemenin doğurduğu sonuç, deneme süresi içerisinde işlenen cürme karşılık öngörülen hürriyeti bağlayıcı cezanın para cezasına çevrilmesi halinde, esas ceza çevrilen para cezası olduğu için, ko-

lira ağır para cezası ile cezalandırılmasına karar verilerek bu cezasının ertelendiği ve hükmün kesinleştiği, bu suretle TCY'nın 17. maddesinde tanımlanan türden bir cürüm işleyip mahkum olmakla iyi halliliğini kaybettiği anlaşıldığından, şartla tahliye kararı geri alınmalıdır." Yargıtay CGK, 18/11/1997, E. 1997/1-156, K.1997/250, <http://www.kazanci.com.tr/>

⁷⁹ **Yenidünya**, s. 186.

⁸⁰ **Dönmezer/Erman**, s. 87, no: 1745.

⁸¹ **Önder**, s. 639; **Demirbaş**, İnfaz Hukuku, s. 461.

şullu salıverilme kararının geri alınamayacağıydı⁸². Buna karşılık CGTİHK md. 107'ye göre koşullu salıverilme kararının geri alınması için denetim süresi içerisinde hapis cezasını gerektiren kasıtlı bir suçun işlenmesi gerekmektedir birlikte, bu suçtan dolayı hapis cezasına mahkûm olmak şart değildir. Bu düzenlemenin getirdiği sonuç, denetim süresinde işlenen suç adli para cezasına veya başka bir güvenlik tedbirine dönüştürülmüş olsa dahi, koşullu salıverilme kararının geri alınacağıdır⁸³. Ancak böyle bir kabul CGTİHK m. 107/15, a hükmü ile bağdaşmamaktadır. Bu fıkradaki “hükümlü geri kalan süre içinde işlediği kasıtlı bir suçtan dolayı hapis cezasına mahkûm edilirse” ibaresi karşısında koşullu salıverilme kararının geri alınması için, hükümlünün denetim süresi içerisinde işlemiş olduğu suçtan dolayı hapis cezasına mahkûm edilmiş olması gerekecektir⁸⁴. Buna göre, deneme süresi içerisinde işlemiş olduğu kısa süreli hapis cezası para cezasına veya diğer güvenlik tedbirlerine çevrilmiş ise (TCK md. 50/1) koşullu salıverilme kararı geri alınamayacaktır. Ancak kişinin bu yükümlülükler aykırı hareket etmesi de olasıdır. TCK m. 50/6'ya göre hüküm kesinleştikten sonra Cumhuriyet savcılığınca yapılan tebligata rağmen otuz gün içinde seçenek tedbirin gereklerinin yerine getirilmesine başlanılmaması veya başlanıp da devam edilmemesi halinde hüküm veren mahkeme kısa süreli hapis cezasının infazına karar verir. Bu durumda uygulamadaki asıl mahkûmiyet de hapis cezası olacaktır. İşte böyle bir durumla karşılaşılması halinde de koşullu salıverilme kararı geri alınacaktır. Bu yüzden seçenek tedbirlere başvurulması halinde ortada aslında askıda olan koşullu salıverilme kararının geri alınması durumu vardır.

Deneme süresi içerisinde işlenen kasıtlı suçun af kapsamına girmesi halinde koşullu salıverilme kararının geri alınmasının gerekip gerekmeyeceği de tartışmalı bir husustur. Doktrinde bir görüş, bu durumda dahi koşullu salıverilme kararının geri alınması gerektiğini savunmaktadır. Bu suç her ne kadar af ile ortadan kalkmışsa da hükümlü salıverilme koşullularını ihlal etmiştir⁸⁵. Diğer bir görüşe göre ise, deneme süresi içerisinde işlenen suç genel af kapsamına girmiş ise koşullu salıverilme kararı geri alınmaz. Çünkü genel af halinde hükümlünün cezaları tüm sonuçları ile birlikte ortadan kalkar⁸⁶. Kanaatimizce ilk görüş yerindedir. Zira koşullu salıverilme kararının kaldırılmasında kanun

⁸² *Yenidünya*, s. 184.

⁸³ *Özgenç*, s. 651.

⁸⁴ *Özgenç*, s. 652.

⁸⁵ *Yenidünya*, s. 185.

⁸⁶ *Centel/Zafer/Çakmut*, s. 702.

koyucu iyi halliliğin kaybedilmesini aramaktadır. İşlenen suçun genel af veya özel affa uğraması işlenen eylemin haksızlık olarak değerlendirilmesine bir etkide bulunmaz. Genel af halinde her ne kadar hükmolunan cezalar bütün sonuçları ile kalksa da (TCK md. 65/1), eylem suç olarak kalmaya devam edecektir. Ayrıca bütün sonuçları ile ortadan kalkan suç, affa uğrayan suçtur. Koşullu salıverilme kararının geri alınması ise ilk işlenen suça bağlanan bir neticedir.

Şu hususu da belirtmek gerekmektedir: Her ne kadar deneme süresinde kasıtlı bir suç işlendiğinde, suç tarihi ile bihakkın tahliye tarihi arasındaki süre ceza infaz kurumunda çektirilecekse de, geri alma kararının uygulanması bu ikinci suç hakkındaki kararın kesinleşmesinden sonra uygulanmalıdır. Çünkü hükümler kesinleşmeden icra edilemezler⁸⁷.

B-Yükümlülükler Aykırı Hareket Edilmesi

Koşullu salıverilme kararının geri alınmasını gerektiren bir diğer neden ise hükümlünün denetim süresi içerisinde yükümlülükler aykırı hareket etmesidir. CGTİHK'nın sisteminde koşullu salıverilen hükümlü başıboş bırakılmamaktadır. Hâkim koşullu salıverilen kişiye danışmanlık edecek bir uzman kişi atayabilecektir. Bu uzman, hükümlünün hareketlerini gözlemleyecek ve bu gözlemlerini üçer aylık raporlarla hâkime bildirecektir (m. 107/9).

⁸⁷ **Yenidünya**, s. 185; **Özgenç**, s. 653; “Meşruten tahliye kararının geri alınma şartları Ceza Kanunu'nun 17. maddesinde açıklanmıştır. Buna göre; mahkumun meşruten tahliye müddeti içerisinde kasdi bir cürümden dolayı şahsi hürriyeti bağlayıcı bir cezaya mahkum olması veya zorunlu olduğu şartları yerine getirmemesi gerekir. 8.6.1986 gün 9/4 sayılı İçtihadı Birleştirme kararına göre; Ceza Kanunu'nun 17. maddesi 1. fıkrasında geçen mahkum olur sözü deneme müddeti içinde işlenen cürümün hukuki tevsik ve tescili manasında olup cürüm işler şeklinde anlaşılması gerekir. Bu itibarla meşruten tahliye kararının geri alınması için mahkumun meşruten tahliye tarihi ile bihakkın tahliye edilmesi gereken tarih arasında şahsi hürriyeti bağlayıcı cezayı gerektirir kasdi bir cürüm işlemesi yeterli olup ayrıca ikinci cürümden dolayı bu müddet içinde mahkumiyet hükmü verilmesi veya kesinleşmesi gerekmez. Ancak meşruten tahliye kararının geri alınabilmesi için, geri almayı gerektirir mahkumiyet kararının kesinleşmiş olması da zorunludur. Bu itibarla geri alma kararı, ile ikinci cürümden dolayı verilen mahkumiyet kararlarının aynı ilamda birleşmelerine hukuken imkan yoktur. Ceza Kanunu'nun yürürlüğe konulmasına dair 825 sayılı Kanun'un 5. maddesi uyarınca meşruten tahliye kararını geri alacak merci, ilk hükmü veren mahkeme başkanıdır. Bu durumda; meşruten tahliye kararının geri alınması; geri alınmayı icap ettiren ikinci hükmün kesinleşmesini müteakip ilk hükmü veren mahkeme başkanından istenecektir. Hal böyle olunca; meşruten tahliye kararının geri alınmasına icap ettiren ikinci cürüme ilişkin mahkumiyet kararının verilip kesinleşmesi beklenmeden, meşruten tahliye kararının geri alınmasına karar verilmesi usul ve kanuna aykırıdır.” Yargıtay CGK, 6/10/1986, E. 19866-208, K. 1986/ 422, <http://www.kazanci.com.tr/>

CGTİHK m. 107’de hükümlülere yüklenebilecek iki tür yükümlülük çeşidi öngörülmüştür. Ancak hâkimin bu yükümlülüklerle hükmetme konusunda takdir yetkisi bulunmaktadır. Hâkim, hükümlünün topluma uyumundaki başarısını ve kişiliğini de göz önünde bulundurarak, denetim süresinin denetimli serbestlik tedbiri uygulanmadan geçirilmesine karar verebileceği gibi, vermiş olduğu denetimli serbestlik kararını denetim süresi içerisinde de kaldırabilir (CGTİHK m. 107/10).

Yükümlülüklerden ilki 107. maddenin 7. fıkrasında gösterilmiştir. Buna göre hükümlü infaz kurumunda öğrendiği bir meslek veya sanatı icra etmek üzere, bir kamu kurumunda veya özel bir kişinin gözetimi altında ücret karşılığında çalıştırılabilir. Bu kimseler çalışma süresi boyunca denetim görevlisi⁸⁸ uzman kişinin gözetimindedir. Bu kişi, hükümlüler hakkında bir denetleme planı⁸⁹ hazırlar. Bu planda hükümlünün denetim süresinde uyması gereken kural ve yükümlülükler, birlikte çalışılması düşünülen kişi ve kuruluşlar ile denetimin zaman tanımlamasına ilişkin hususlara yer verilir (Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri İle Koruma Kurulları Yönetmeliği m. 96/4). Denetleme görevlisi bu denetleme planında belirtilen hususlara uyulup uyulmadığını üçer aylık raporlar halinde hâkime sunacaktır.

Diğer yükümlülük ise on sekiz yaşından küçükler hakkında verilen yükümlülüktür. CGTİHK m. 107/8’e göre on sekiz yaşından küçük hükümlüler, denetim süresinde eğitimlerine, gerektiğinde barınma imkânı da bulunan bir kurumda devam ederler. Bu kimseler hakkında da bir denetleme planı oluşturulur. Bu planda hükümlünün devam etmesi gereken eğitim programı belirlenir (Yönetmelik m. 36/7). Bu kimseler hakkında ayrıca bir denetim planı⁹⁰

⁸⁸ Denetim görevlisi, 18/4/2007 tarihli 26497 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan “Denetimli Serbestlik Ve Yardım Merkezleri İle Koruma Kurulları Yönetmeliği”nin md. 4/g’de tanımlanmıştır. Bu maddeye göre denetim görevlisi Şube müdürlüğü (denetimli serbestlik ve yardım merkezi şube müdürlüğü) veya büroda (şube müdürlüğü bulunmayan ilçelerde kurulan denetimli serbestlik ve yardım hizmetlerini yürüten büro) kadrolu veya geçici olarak görev yapan psikolog, sosyal çalışmacı, sosyolog ve öğretmenini ifade eder.

⁸⁹ Denetleme planı da bir önceki dipnotta adı geçen yönetmeliğin 4/j maddesinde tanımlanmıştır. Buna göre denetleme planı, denetimin yöntemini belirleyen, gerektiğinde sosyal çalışmacı, psikolog, sosyolog ve öğretmen gibi uzmanlar ile infaz ve koruma baş memurları veya infaz ve koruma memurları tarafından hazırlanan, şüpheli, sanık veya hükümlünün yükümlülüklerinin planlandığı belgedir.

⁹⁰ Denetim Planı, değerlendirme formu ile düzenlenmesi halinde sosyal araştırma raporu doğrultusunda sosyal çalışmacı, psikolog, sosyolog ve öğretmen gibi uzmanlar tarafından hazırlanan, sanık veya hükümlünün toplumla bütünleşmesi ile iyileştirilmesini amaçlayan, meslekî çalışma ve denetimin ayrıntılı olarak planlandığı belgeyi ifade eder (Yönetmelik md. 4/g).

oluşturulur. Bu planda denetleme planına ek olarak, hükümlünün hangi aralıklarla öğretmen ile görüşeceği ve rehberlik hizmetleri kapsamında yapılacak çalışmalara dair bilgiler yer alır. CGTİHK m. 107/8 gereğince hazırlanan denetim veya denetleme planına uyulmaması halinde, hükümlünün uyarılması için durum Cumhuriyet başsavcılığı aracılığıyla mahkemeye bildirilir. Bu halde kayıt kapatılmayarak açık bırakılır. Mahkemenin uyarısına rağmen denetim veya denetleme planına uyulmaması halinde, şube müdürlüğü veya büroca ilgili defterdeki kayıt kapatılarak evrak mahkemeye iletilmek üzere Cumhuriyet başsavcılığına gönderilir (Yönetmelik m. 37/3).

C-Geri Alma Kararını Verecek Mercii

Koşullu salıverilme kararını geri alacak mercii konusunda değişik ihtimaller ortaya çıkmaktadır. Hükümlü hakkındaki geri alma kararı eğer hükümlünün deneme süresi içinde işlediği kasıtlı bir suçtan kaynaklanmakta ise, ikinci suç hakkında hüküm veren mahkeme geri alma kararına da hükmedecektir (CGTİHK m. 107/15, a).

Eğer koşullu salıverilme kararı hükümlünün yüklenen yükümlülüklerle aykırı hareket etmesi nedeniyle geri alınacak ise, bu durumda esas olarak yetkili mahkeme koşullu salıverilme kararına esas teşkil eden hükmü veren mahkemedir (CGTİHK m. 107/15, b). Koşullu salıverilme kararını yukarıda ilgili kısımda bahsettiğimiz üzere kural olarak hükmü veren mahkeme verecektir. Ancak hükümlünün başka bir yerde bulunması halinde koşullu salıverilme kararını vermeye bu yerdeki aynı derecedeki mahkeme yetkilidir.(CGTİHK md. 107/11). İşte bu durumda koşullu salıverilmenin geri alınması kararını, koşullu salıverilme kararını veren mahkeme alacaktır.

D-Geri Alma Kararının Sonuçları

Hükümlü hakkında verilen koşullu salıverilme kararı, hükümlünün denetim süresi içerisinde işlemiş olduğu kasıtlı bir suç nedeniyle geri alınmış ise, sonraki işlediği suç tarihinden itibaren kalan cezasının infaz kurumunda çektirilmesine karar verilir (CGTİHK md. 107/13a). Görüldüğü gibi burada, cezanın kalan kısmının infaz edilmesi bir zorunluluk olarak karşımıza çıkmaktadır.

Koşullu salıverilme kararı, hükümlünün denetim süresi içerisinde kendisine yüklenen yükümlülüklerle uymaması nedeniyle geri alınmış ise hükümlü, mahkemenin taktir edeceği bir süreyi ceza infaz kurumunda geçirecektir. Görüldüğü gibi bu halde ceza infaz kurumunda geçirilecek sürenin tespiti

mahkemenin taktirindedir. Ancak belirlenen bu süre yükümlülükler uyma tarihi ile hak ederek tahliye tarihi arasındaki süreden fazla olamayacaktır (CGTİHK md. 107/13b).

Bu belirtilen iki hal sonucunda koşullu salıverilme kararının geri alınmasından sonra, aynı hükmün infazı ile ilgili bir daha koşullu salıverilme kararı verilmez (CGTİHK md. 107/13). Ancak denetim süresinde işlenen kasıtlı suçun infazında koşullu salıverilme kararı verilebilecektir.

SONUÇ

Ortaya çıkış nedeni, kalabalıklaşan cezaevlerini boşaltmak ve uzak kolonilere iş gücü sağlamak olan koşullu salıverilme, günümüzde hükümlülerin yeniden sosyalleşmesine yardım eden bir kurum olarak görülmektedir. Yani koşullu salıverilme cezanın özel önleme fonksiyonunun yerine getirilmesini sağlayan bir kurumdur. Bunun yanında hükümlülerin yeniden sosyalleşmesi sağlanarak, toplumun yeni bir suç işlenmesi tehlikesinden korunması da koşullu salıverilmenin amaçları arasındadır. Koşullu salıverilmenin bu denli önemli fonksiyonları yerine getirmesinden dolayı, kurumun uygulanmasında azami özen gösterilmelidir.

Koşullu salıverilme ne suçlu lehine kabul edilmiş bir atıfet, ne de suçluya tanınmış olan bir haktır. Koşullu salıverilme cezaların infazının şekillerinden birisidir. Bu kurum sayesinde hükümlünün cezasının kalan kısmı kurum içinde değil de kurum dışında infaz edilecektir. Bu yüzden hükümlü ile devlet arasındaki ceza ilişkisi devam etmektedir.

Kurumun adından da anlaşılacağı üzere koşullu salıverilmeden sadece belli koşulları yerine getiren hükümlüler yararlanabilir. Bunun için cezanın belirli bir kısmının infaz edilmiş olması ve daha da önemlisi hükümlünün iyi halli olması gerekmektedir. Hükümlüde iyi halliliğin aranması, kurumu otomatik olarak uygulanmaktan kurtarmaktadır. İyi halliliğin tespitinde hükümlünün kurum içerisindeki sergilemiş olduğu hareketleri göz önünde tutulmalıdır. İşlenen suçun ağırlığı veya toplumda oluşturduğu infial gibi nedenler iyi halliliğin tespitinde dikkate alınmamalıdır.

Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun koşullu salıverilme kurumu açısından eski infaz kanunu zamanında tespit edilen eksiklikleri karşılar niteliktedir. Örneğin CGTİHK ile koşullu salıverilmeden sonra bir denetim süresi öngörülmesi, cezaevi idaresi tarafından verilen hükümlünün

Koşullu Salıverilme

iyi halli olmadığına ilişkin kararların da denetime tabi tutulması, mahkemenin koşullu salıverilmenin kabulüne ilişkin kararlarına karşı da itiraz yoluna gidilebileceğinin açıkça düzenlenmesi, kanunun olumlu yönleri olarak değerlendirilebilir. Bunun yanında CGTİHK da eski infaz kanununda olduğu gibi koşullu salıverilmenin uygulanmasında alt ceza limiti getirmemiştir. Bu yüzden çok kısa süreli hapis cezalarında (örneğin yargı kararlarına yansıdığı üzere 3 günlük hapis cezalarında bile koşullu salıverilme kararı verilebilmektedir) dahi bu kurum uygulama kabiliyeti bulabilecektir. Birkaç günlük hapis cezalarında en gerçekçi yöntemler uygulansa bile, iyi halin nasıl tespit edileceği ve hükümlünün ıslah olduğunun nasıl ispatlanabileceği önemli bir sorundur. Bu yüzden belirli bir sınırın altında kalan cezalarda ve cezanın asgari bir kısmının infazı gerçekleştirilmeden koşullu salıverilmeye karar verilmemelidir.

Hükümlü koşullu olarak salıverildikten sonra da başıboş bırakılmamaktadır. Az önce de belirttiğimiz gibi CGTİHK koşullu salıverilmeden sonra bir denetim süresi öngörerek, hukukumuzdaki önemli bir eksikliği gidermiştir. Hükümlü denetim süresi içerisinde ücret karşılığında bir işte çalıştırılabileceği gibi, belirlenen bir eğitim kurumuna da devam edebilir. Bu sayede hükümlünün topluma uyumu daha çabuk sağlanmış olacaktır.

KAYNAKLAR

- Ahmet Caner Yenidünya**, Mukayeseli Hukukta ve Türk Hukukunda Şartla Salıverme, İstanbul 2002
- Ali Rıza Önder**, “Salıverme”, in: Ankara Barosu Dergisi, yıl 1980, sayı 2
- Ayhan Önder**, Ceza Hukuku Dersleri, İstanbul 1992
- Cengiz Bardak**, “Şartla Salıverilme”, in: Adalet Dergisi, yıl 1989, sayı 4
- Hakan Hakeri**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 8. Baskı, Ankara 2009
- Hans Heinrich Jescheck/Thomas Weigend**, Lehrbuch des Strafrechts, Allgemeiner Teil, Berlin 1996
- Herbert Tröndle/Thomas Fischer**, Strafgesetzbuch und Nebengesetze, 52. Auflage, München 2004
- İlhan Akbulut**, “Şartla Tahliye”, in: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, cilt LV, sayı 1-2, İstanbul 1995-1996
- İzzet Özgenç**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 2. Bası, Ankara 2007
- Lopez Rey**, “Salıverme ve Şartlı Salıverme” çev. Mustafa Tören Yücel, in: Adalet Dergisi, yıl 61, Ocak 1970, sayı 1
- Mahmut Koca/ İlhan Üzülmez**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 2. Baskı, Ankara 2009
- Muhtar Çağlayan**, “Yargıtay İçtihatları Işığında Şartla Salıverilme Üzerine Bir İzah Denemesi”, in: Adalet Dergisi, yıl 70, Eylül-Ekim 1979, sayı 5
- Murat Başman**, Şartla Salıverilme (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 1996
- Mustafa Avcı**, Hürriyeti Bağlayıcı Cezalara Seçenekler (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul 1994
- Mustafa Tırtır**, “Şartla Salıverme”, in: Layiha, yıl 2, sayı 5
- Nur Centel/Hamide Zafer/Özlem Çakmut**, Türk Ceza Hukukuna Giriş, Beta Yayınları, 3. Bası, İstanbul 2005

Siegfried Räfte, Die Bedingte Entlassung, Wuppertal 1964

Sulhi Dönmezer/Sahir Erman, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, cilt III, 12. Bası, İstanbul 1997

Süheyl Donay, “Şartla Salıvermeye İlişkin Bir İçtihadı Birleştirme Kararı”, in: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, yıl 1974, cilt XL, sayı 1-4

Timur Demirbaş, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 5. Bası, Ankara 2007

Timur Demirbaş, İnfaz Hukuku, 2. Baskı, Ankara 2008

Tuğrullah Yıldırım, Şartla Salıverilme (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 1990

Veli Kafes, Hukukumuzda Şartla Salıverme ve Uygulamadaki Sorunlar, Ankara 1998

<http://www.anayasa.gov.tr/eskisite/KARARLAR/IPTALITIRAZ/K2001/K2001-332.htm>, 27.11.2007

<http://www.anayasa.gov.tr/eskisite/KARARLAR/IPTALITIRAZ/K1992/K1992-20.htm>, 27.11.2007

<http://www.kazanci.com.tr/>, 4.12.2007

BOŞ